varianta fara diacritice românesti a acestei pagini

Despre fidelitate

sau

cuvânt bătrânesc pentru cei tineri

Singur cu el însuşi, singur pentru el însuşi, contele se lupta cu sine…Se afla pur şi simplu în pericol de moarte. Iată soarta omului cu adevărat vrednic de acest nume…nu-i în pericol decât din pricina sa însuşi…Tot urmărind acţiunile bogate-n putere şi-n hotărâre ale insului împotriva lui însuşi am izbutit să înţeleg că mereu cunoaşterea de sine presupune un fel de război împotriva sinelui şi-un soi de rămăşag pus pe partea sublimă a eului.

Alain - comentariu la un text de Stendhal

Dintre virtuţi, fidelitatea (ori credincioşia, cum îi spun de preferinţă poporul şi scriitorii români) e mai puţin evocată decât celelalte. A jura ceremonial ori lăuntric credinţă unui om, unei cauze, unui principiu, unei idei înseamnă a te lega să-i fii întotdeauna leal şi devotat şi oricând gata a-i veni în ajutor. Fidelitatea implică un raport cordial şi personal chiar faţă de o abstracţiune: o statornicie, o nestrămutare, o căldură. Te arăţi demn de încredere absolută în orice împrejurări, la bine şi la rău, în ceasuri de îndoială, în vremuri de restrişte, la mari primejdii, în mlaştină şi pe grohotiş, când se înfiripă clipele deznădejdii. Dacă acel căruia, nepripit, i-ai făgăduit credinţă nu mai crede în el însuşi ori în cauza pentru care luptă (ori în modul de viaţă, de gândire, ce-i este propriu) în tine, totuşi, să poată crede, să preferi tu atunci curajul, puterea de îndurare, stăruinţa, vioiciunea care pe el l-au părăsit, să-i devii tu lui călăuză şi stâlp de înţelepciune, toiag, cetate întărită, lumină, înger păzitor.

Întreaga filozofie a vieţii sociale şi morale a evului mediu se întemeia pe ideea aceasta de fidelitate. Fidelitate e un cuvânt latin însă amploarea unei semnificaţii practice imense i-a dat-o feudalitatea care se definea ca o legătură de ordin mai întîi etic între suzeran şi vasal. Raportul a sfârşit prin a se degrada , a-şi pierde sensul iniţial de întrajutorare şi a lua aspect de exploatare a servului de către senior, de îngheţare şi oficializare a ierarhiei sociale. Dar la început nu a fost aşa: jurământul medieval nu era de supunere, ci de prietenie, susţinere, bunăvoinţă şi fidelitate. Raportul cavaler-scutier se caracteriza prin aceleaşi efecte. În societatea japoneză, de-a lungul multor veacuri i s-a păstrat acest chip, suprema calitate a unui samurai fiind în sistemul buşido fidelitatea necondiţionată faţă de daimio, uneori chiar postum (cum se întâmplă în legenda celor patruzeci şi şapte de ronini). În obştea tradiţională românească, precum cărturarul e considerat superior simplului titular al unei diplome, vorba unui om cinstit face mai mult decât un înscris ori echitatea are precădere asupra justiţiei, tot aşa credincioşia se bucură de o mai mare veneraţie decât îndatoririle cu temei strict legal.

Fidelitatea îmbracă şi forma respectului faţă de cuvântul dat. De aceea G. K. Chesterton a putut, în 1914, vorbi de *barbaria de la Berlin*: germanii atacaseră Belgia în contradicţie cu statutul neutralitate al ţării acesteia, statut pe care-l iscăliseră şi chezăşuiseră şi ei. Au încercat să dreagă lucrurile spunând că li se opune doar o fiţuică, o hîrţoagă, un petic de hârtie. Dar Chesterton: pasărea prin cântul ei se identifică şi-şi dobândeşte farmecul, omul prin respectarea cuvântului dat. Tratatul din 1839 nu era desigur decât o foaie de hârtie, însă modul acesta modest de înregistrare a unor voinţe şi hotărâri putea fi transformat prin respectarea sa de către cei în cauză în simbol de ţinută şi cavalerism. (Nesăbuita grăire a lui Bethmann-Hollweg, cred eu, a însemnat un

soi de amurg al valorilor slăvite de Wagner în muzică şi de Nietzsche în proza poetică).

În aceeaşi ordine de idei întâlnim obiceiul nobililor de pe vremuri: a-şi plăti neapărat datoriile de onoare (adică lipsite de probe juridice) şi a privi cu uşurătate cele pentru care există o poliţă sau alt act doveditor. De asemenea formula întrebuinţată în India atunci când era colonie britanică: spre a întări o făgăduinţă ori o convenţie, negustorii adăugau: pe cuvântul de onoare al unui englez. Într-atâta se deprinseră a considera neîndoielnic legământul oral venit din partea unora care ţineau de o naţiune ocupantă însă nu fără exemplară cinste şi soliditate în relaţiile particulare ale vieţii zilnice.

*

Literatura universală dintotdeauna a elogiat fidelitatea. Pildele abundă în *Iliada,* în *Mahabharatta*, în *Cântecul Nibelungilor* (în întregime axat, aş zice, pe noţiunea aceasta pe care o numeşte *die Treue*), în *Don Quijote* (poate fi vreuna mai înduioşătoare decât a lui Sancho Panza?), la Shakespeare (fidelitatea Cordeliei; aceea, fie şi zbanghie, a bufonului pentru Lear; a lui Horatio faţă de Hamlet), la Dickens (a lui Sam Weller pentru domnul Pickwick în cartea pe care Dostoievski s-a priceput să o recunoască drept o capodoperă), la Franz Werfel (Barbara în *Barbara sau cucernicia*), la Heimito von Doderer (subofiţerul din *Demonii*), la Bernanos (minuata figură a personajului central din *Jurnalul unui preot de ţară*:acela fidel menirii sale).

Fidelitatea se opune înşelătoriei, perfidiei, făţărniciei, minciunii, versalităţii, verbozităţii, trădării. De unde şi dispreţul total faţă de trădători chiar când se întâmplă să servească interesul celui către care vin: dovadă răceala manifestată de împăratul Carol Quintul la adresa conetabilului de Bourbon, dezertor al regelui Franţei Francisc I. Dovadă modul mai mult decât rezervat cum l-au primit germanii pe colonelul Alexandru Sturdza în 1917. Dovadă odiul ce cade în *Cântecul Nibelungilor* asupra lui Hagen. Sau, dimpotrivă, respectul inspirat de micul grup de fideli care l-a însoţit pe Napoleon la Sfânta Elena, şi a îndurat mizeriile unui surghiun abject. Ori admiraţia autorului contemporan (imensa lui admiraţie) pentru sărmana ţărancă Matriona: nu ştie decât să slujească, să se jertfească, să nu-i pese de sine, spre a rămâne fidelă consătenilor ei.

Fidelitatea însă nu se confundă cu încăpăţânarea în teorii şi idei, e o calitate exclusiv morală. Printre creaţiile spiritului omenesc, ştiinţa e cea mai puţin “credincioasă”. La fiecare sută de ani (ori şi mai repede), ştiinţa – sub presiunea observaţiilor, experienţelor, logicii şi gândirii – se schimbă fundamental, se contrazice fără a şovăi ori a se ruşina. Ceea ce nu înseamnă că nu e şi ea fidelă,

sui generis: fidelă principiului ei de bază – permanenta reconsiderare a teoriei şi grijulia verificare a concordanţei ei cu faptele.

În ştiinţă, aşadar, fidelitatea nu înseamnă imobilitate. Pe plan etic e altfel: acolo regula este a invarianţei, a statorniciei în hotărâri, a râvnei ferme şi solicitudinii neobosite faţă de prieteni, a neclintirii faţă de crez şi de cuvântul dat.

Fidelitatea nu-i lipsită nici de oarecare utilitate, nu-i un principiu pe deplin încadrat unui rit sacrificial. Sinaxarul ne oferă exemplul unui prigonit de magii solari perşi; de dragul păstrării marii sale averi, îşi leapădă credinţa. Când i se cere să convingă şi pe discipolii lui a-l urma, o face, dar e inutil. I se cere atunci să-i ucidă. Se supune. De moarte totuşi nu scapă, căci marele mag vrea să-i răpească avutul. Nenorocitul apostat pierde, astfel, totul: viaţa, bogăţia, cinstea. Cinstea, mai ales; faţa, omenia.

Deoarece cui i se cere, în cele din urmă, omului să fie complet fidel? Lui însuşi, condiţiei sale de om, de fiinţă gânditoare şi cuvântătoare a cosmosului. Iată principala, neîndoielnica, nefluctuanta fidelitate. Şi ce înseamnă a-ţi fi ţie însuţi fidel, condiţiei tale de om? A nu săvârşi nimic de care să-ţi fie apoi scârbă ori ruşine; a respecta demnitatea şi libertatea celorlalţi; a contribui, pe cât îţi este dat, la menţinerea sau îmbogăţirea prestigiului singurei (până la proba contrară) fiinţe conştiente din univers.

A nu te huli pe tine însuţi, a te controla cu străşnicie, a nu batjocori duhul care sălăşluieşte în tine şi în semenii tăi, a nu ştirbi întru nimic nivelul de civilizaţie şi cultură la care a izbutit să ajungă omenirea contemporană ţie. De faci aşa, prin însăşi a ta fidelitate, după cum spune Blaga, pământul devine transparent, cerul megieş, roadele muncii şi cugetului purtătoare de sfinţenie. Îţi vei fi adus obolul pentru ridicarea lumii la un mai mare grad de hierofanie. Asumarea etică a destinului omului pe pământ şi al omenirii în cosmos reprezintă forma supremă a fidelităţii, singura de altfel, nesupusă relativităţii şi vicisitudinilor istorice.

Etapa cea mai propice a ideilor neutilitare şi curăţiei sufleteşti pare a fi tinereţea. Alcătuitorii ei încă n-au avut prilejul să-şi murdărească mâinile în lungul frecuş cotidian al vieţii. Fidelitatea, curajul, imaginaţia nu s-ar zice că sunt irealităţi, fantezii. E perioadă numită a idealismului. Dar cuvântului acestuia nu se cuvine a-i da înţelesu-i filosofic, restrictiv, ci cată a fi luat în accepţiunea sa cea mai largă şi mai populară, care-l confundă cu mărinimia, entuziasmul, capacitatea de a se devota, a se înflăcăra, a se jertfi, a fi intransigent, a lua lucrurile foarte în serios, a nu sta mult la îndoială, a dispreţui compromisurile.

Nu par a mă exprima într-un limbaj ajuns să provoace sila unui trecut prin experienţe şi încercări de natură a vindeca pe oricine de vorbe prea frumoase, sentimente înalte şi sfaturi bătrâneşti care mai nimerit decât oricum altfel se învrednicesc a fi etichetate aramă sunătoare şi chimval zăngănitor? Numai că nu de pe poziţii de aşa-zisă înţelepciune bătrânească îndrăznesc a vorbi, ci cu bruma de nebunie tânără încă sălăşluitoare în adâncul sufletului meu din belşug zdrumicat de eşecuri şi erori. De pe poziţii de egalitate atrag atenţia celor tineri asupra valorii fidelităţii, antidot al propensiunii vieţii de a uza, spălăci şi apoi şterge tot ce a fost mai dezinteresat, mai “ideal”, mai neoportunist, altfel spus mai “frumos” în cugetul lor. Dacă nu vor să cunoască adulta amărăciune sub forma-i corosivă, pentru nimic în lume să nu îngăduie, să nu uşureze ivirea unui hău între anii tinereţii şi anii maturităţii ori bătrâneţii. Durere mai aspră e greu de conceput. (Şi nu este nevoie ca focul fără de materie să ardă toate păcatele din om: desigur nu; sunt însă unele de care, orice ar fi, trebuie să te ţii cu încrâncenare departe: şantajul, trădarea, delaţiunea, escrocheria, pâra, siluirea). Păstrarea continuităţii nu se efectuează în mod sentimental, molatic, vag, “pios”, ci puternic, sfruntat, cutezător. Cred că bine îi stă omului să rămână fidel părţii nobile a sinei; mai lesne să fie diamantului a deveni maleabil precum ceara decât oricărui *homo* măcar niţeluş *sapiens* a se face de baftă şi de ocară faţă de eul său cel din anii ori ceasurile ori cirtele ori nanosecundele când a simţit pământul transparent şi cerul megieş.

Nicolae Steinhardt

(în: *Monologul polifonic*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1991, pp.113-118)

FREE
Monitored By
LINKCOUNTER

WebTop
WebTop